O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
JAMOAT XAVFSIZLIGI UNIVERSITETI

TARMOQLAR IQTISODIYOTI

Darslik

TOSHKENT-2025

KBK: 65.2
T- 20

O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti kengashida muhokama qilingan va ma’qullangan, 2025-yil 1-fevral kunidagi 6-sonli bayonnoma.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2025-yil 9-iyul kunidagi “O‘quv-uslubiy hujjatlarni tasdiqlash, kelishuvga kiritish hamda o‘quv adabiyotlarini nashrga tavsiya berish to‘g‘risida” gi 258-son buyrug‘iga asosan nashrga tavsiya etilgan.

Shadmanov E.Sh., Olimjanova Sh.O., Muminov N.G., Zaxirova G.M., Xalmatjanov F.M. «Tarmoqlar iqtisodiyoti». Darslik – Toshkent., O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti, 2025. – 339 bet.

“Tarmoqlar iqtisodiyoti” fani iqtisodiyot yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun o‘qitiladigan fan hisoblanib, ushbu yo‘nalishning Malaka talablarida belgilangan me’yorlarga muvofiq tayyorlangan fan dasturi asosida ishlab chiqilgandir. O‘quv qo‘llanmada iqtisodiyotning yirik tarmoqlari ko‘rib chiqilgan. O‘quv qo‘llanma materiallarini tayyorlashda qishloq xo‘jaligi, sanoat, qurilish va xizmatlar sohalariga oid maxsus adabiyotlar, me’yoriy-huquqiy hujjatlar va statistik manbalardan foydalanilgan.

O‘quv qo‘llanma iqtisodiyot yo‘nalishida tahsil oluvchi talabalar, ilmiy-tadqiqot ishlari bilan shug‘ullanuvchi doktorant va tadqiqotchilar, malaka oshirish kurslari tinglovchilari hamda tarmoqlar iqtisodiyoti muammolariga qiziquvchilar foydalanishlari mumkin.

Taqrizchilar:

Alimova G.A.	O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti professori, i.f.d.
Xodjayeva N.A.	Toshkent davlat transport universiteti professori, i.f.d.

© O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti, 2025

MUNDARIJA

KIRISH **3**
I BOB. IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA AGRAR-IQTISODIY ISLOHOTLAR **6**
1.1. Qishloq xo‘jaligining milliy iqtisodiyotdagi o‘rni 6
1.2. Qishloq xo‘jaligining tarmoq sifatidagi o‘ziga xos xususiyatlari 10
1.3. Qishloq xo‘jaligida amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar 14
1.4. Qishloq xo‘jaligida mulk va tadbirkorlik shakllari 21
II BOB. OZIQ-OVQAT MUAMMOSI VA UNI YAXSHILASH YO‘NALISHLARI **32**
2.1. Oziq-ovqat muammosining mohiyati. Resurslar cheklanganligi sharoitida oziq-ovqat mahsulotlari yetishtirish 32
2.2. Agrosanoat majmuasining oziq-ovqat xavfsizligidagi o‘rni 40
2.3. O‘zbekiston Respublikasida oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish va uni samaradorligini oshirish yo‘llari 52
2.4. Dehqonchilik, chorvachilik, mikrobiologiya sanoati, suvda oziq-ovqat ishlab chiqarishni rivojlantirish masalalari 67
2.5. Qishloq xo‘jaligini davlat tomonidan tartibga solish va qo‘llab-quvvatlashning zarurati, mohiyati, tamoyillari, maqsadlari 76
III BOB. QISHLOQ XO‘JALIGIDA YER-SUV RESURSLARI VA ULARDAN FOYDALANISH **88**
3.1. Qishloq xo‘jaligida foydalaniladigan yer-suv resurslari, ularning iqtisodiy – ijtimoiy ahamiyati va xususiyatlari 88
3.2. Respublikaning yer-suv fondi 91
3.3. Yer-suv resurslaridan oqilona va samarali foydalanishga oid hukumatning chora-tadbirlari va huquqiy asoslari 101
3.4. Yer-suvdan foydalanish darajasini ifodalovchi ko‘rsatkichlar tizimi 109
IV BOB. SANOAT - MILLIY IQTISODIYOTNING YETAKCHI TARMOG‘I **116**
4.1. Sanoatning ta’rifi va tavsifi 116
4.2. Sanoat. Uning milliy iqtisodiyot rivojidagi roli va o‘rni 120
4.3. Sanoat tarmoqlarining rivojlanishi tarixi 128
V BOB. SANOATDA KADRLAR VA MEHNATGA HAQ TO‘LASH **134**
5.1. Kadrlar siyosati va uning sanoat taraqqiyotidagi roli 134
5.2. Kadrlar, ularning tarkibi va strukturasi 139
5.3. Kadrlarni tanlash va joy-joyiga qo‘yish 142
5.4. Kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash 144

5.5. Mehnat va unga haq to‘lash 145
VI BOB. SANOAT ISHLAB CHIQARISHINING ASOSIY VA AYLANMA FONDLARI VA ISHLAB CHIQARISH QUVVATLARI 163
6.1. Asosiy fondlarning iqtisodiy mohiyati va ahamiyati, tarkibi va tuzilishi 163
6.2. Asosiy fondlarni baholash 170
6.3. Asosiy fondlarning eskirishi va amortizatsiyasi 171
6.4. Asosiy fondlardan foydalanish ko‘rsatkichlari 176
6.5. Ishlab chiqarish quvvati va ulardan foydalanishni yaxshilash yo‘llari 177
6.6. Aylanma fondlarning mohiyati va ahamiyati 180
6.7. Moddiy resurslardan samarali foydalanish masalalari 182
6.8. Aylanma mablag‘lar va ularning aylanishini tezlashtirish 184
VII BOB. QURILISH – MILLIY IQTISODIYOTNING MUHIM TARMOG‘I 194
7.1.Qurilishning xususiyatlari va milliy iqtisodiyotni rivojlantirishdagi roli 194
7.2. Qurilishning tashkiliy shakllari 204
7.3. Qurilishning moddiy-texnik bazasi va uning taraqqiyot istiqbollari 207
VIII BOB. QURILISH FAOLIYATINI REJALASHTIRISH VA TASHKILLASHTIRISH ASOSLARI 215
8.1. Qurilishda rejalashtirishning asosiy vazifalari, tamoyillari va xususiyatlari 215
8.2. Kapital qurilishni rejalashtirishning turlari, mazmuni va yo‘nalishlari 219
8.3. Qurilish ishlab chiqarishini va qurilish-montaj tashkilotlarining quvvatlarini rivojlantirishni rejalashtirish 224
8.4. Pudratchi tashkilotlar miqyosida ishlab chiqarish faoliyatini rejalashtirish 227
8.5. Qurilish ishlab chiqarishi va uni tashkillashtirish 231
8.6. Qurilish korxonalari ishlab chiqarish tuzilmasi 240
IX BOB. XIZMAT KO‘RSATISH SOHALARINING IQTISODIY ASOSLARI, XIZMATLARNING TABIATI VA MOHIYATI 252
9.1. Xizmat ko‘rsatish sohasi tushunchasi va ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari 252
9.2. Xizmatlar sohasining o‘ziga xos xususiyatlari va sohaga doir yondashuvlar 259

9.3. Xizmatlarning tovarlardan farqlari va asosiy tasniflari 266
9.4. Xizmatlarning moddiy-texnik unsurlari..... 269
X BOB. POSTINDUSTRIAL IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMATLAR BOZORINING RIVOJLANISH OMILLARI 274
10.1. Servis sohasining tarmoq tuzilmasi..... 274
10.2. Xizmatlar bozori tuzilmasi va shakllanishi..... 280
10.3. Xizmatlarni shakllantirishga ta'sir etuvchi omillar..... 283
10.4. Xizmat va talablar iyerarxiyasi 286
10.5. Xizmatlar bozoridagi raqobat. O'zbekistonda xizmatlar bozori rivojlanishi tendensiyalari 290
GLOSSARIY 301
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI 322

Shadmanov E.Sh., Olimjanova Sh.O., Muminov N.G.,
Zaxirova G.M., Xalmatjanov F.M.

TARMOQLAR IQTISODIYOTI

Darslik

Muharrir: Urmonov J.J.
Texnik muharrir: Rahmonov A.A.
Korrektor: Odilova F.K.

Bosishga ruxsat etildi: 30.08.2025. Buyurtma: № 562. Format 60x90/16.
Times New Roman garniturasi bilan raqamli bosma usulida bosildi.
Hajmi 21,25 sh.b.t., 13,12 t.-h.t. Adadi: 10 nusxa

O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti bosmaxonasi